

Ayrıntılar Sözlüğü: Bayağılıklar Ayininde Bir Dua

Tutku kelimesi iki boyutludur. Bir şeye kapılmış olmanın yanında çileciliği de içerir.

Hazindir ki bugün bu kelime “kullan, at” ilişki tarzlarının ağzına sakız edilmiştir. “Kullan, at” bayağı bir yaşam formu olarak ne kapılmış olmanın sorumluluğunu ne de çileciliğin erdemini taşıyabilir.

Kelime, sahip olduğu gücü yitirmiştir.

Nietzsche’yi üzerine bulaşmış faşist lekelerden kurtardığı çalışmasının hemen başında Gilles Deleuze, yalnızca bayağı biçimde yaşanıp değerlendirildiği için hissedilebilecek, tasarlanabilecek değerler, görme ve duyma biçimlerinden söz eder.

Aynı şekilde bayağılık düzeyinde kaldığında anlaşılacak şeyler, hükmünü yitirmiş değerler de vardır.

Anlaşılmayan şeylerin bu düzeyde maruz kaldığı küçümseme ve alay ise genel bir kavrayışsızlık iklimine işaret eder.

Bayağılık sadece küçümser; Spinoza’nın vurguladığı gibi alayın ve küçümsemenin bir anlamama belirtisi olduğunu göz ardı eder. Kendi düşüklüğünü bir madalya gibi taşımaya eğilimlidir.

Tutkunun “kullan, at”a evrilmesi de bütünüyle bir bayağılığın, bir çerçeveleyip kendisinin örneği kılan yapışkan bir düşüklüğün ifadesidir.

Bana kalırsa bu gevşek evrimin nedeni de ayrıntılara özen göstermeyi önemsizliğe itmemizdir. Çünkü ayrıntılar olmadığında bağlantılar kısa süreli olmaya yazgılıdır.

Devam etmeden önce bir parantez açalım: Buradaki meseleler soyut ahkâm kesmeler değildir. Arendt’in en her şeyin esası olarak vurguladığı, yaptığımız şey üzerine düşünmeyi, kendi hayatınıza uyguladığınızda ayrıntılara yönelik kaygısızlığın nelere yol açtığını az veya çok görebilirsiniz.

Bayağılık, ayrıntılardan uzaklaşmak, onları önemsememektir: Ayrıntılarına özen gösterilmeyen bir yazının, okura bir şey söylemesi mümkün değildir. Yüzündeki çizgilere, bakışındaki değişimlere özen göstermediğiniz bir kadını/erkeği seviyor olmanız da öyle...

Bu olmadığında elinizdeki uğraş, hayatınızdaki insan, yaşadığınız ev... Her biri değiştirilebilir bir metadan hallice olacaktır, olur da.

Kusura bakmayın, ayrıntıları önemsizleştiren bir mecburiyet hissiyle yaklaştığınız işinizi ya da sevgilinizi seviyor, önemsiyor değilsiniz.

Ayrıntılar Her Şeydir, Her Şey Ayrıntılarıyla Vardır: *Studium* ve *Punctum*

Hayatımızdaki çoğu şeyin varlığı onlar yönelik dikkatimizle ilgilidir. Pek çok olay, güzellik, kötülük ya da iyilik gerçekleşen şeylere ya da var olan kişilere yönelik dikkatimizle “var olur”.

Kimlikler, ideolojiler, gelenekler, statüler, yaşanmış ve yaşanmakta olan ezberler biraz da bu dikkati gasbetme üzerine kuruludurlar. Kişilik dediğimiz ve statik bir yapı addetmeye uğraştığımız algılar topluluğu bile ayrıntıları ve onları “var edecek” dikkati zorbalıkla hiç etmekle ilgilidir.

Çünkü bu mefhumların her biri, peşin hükümleriyle görme ve duyma biçimleri dayatırlar. Dahası onlara en çok, sorumluluktan kaçmak ve ayrıntıları önemsizleştirmek istediğimizde sığınırız.

En çok sığındığımız şeyler bu bakımdan, kendimize ve ayrıntılara yönelik bir cezalandırma pratiğine kolaylıkla dönüşebilir.

Küçümsemeler ve alaylar, birer anlamama örneği olarak bu mefhumlardan cesaret bulur.

Oysa ayrıntılar, üstlenilmiş ya da miras alınmış tahayyüllerin ötesinde görüp duymayı, hissetmeyi içerir.

Ayrıntıların, “kullan, at” çerçevesinden olan farkını Roland Barthes’ın Latince’den koparıp çektiği *studium* ve *punctum* kavramlarıyla ortaya koyabiliriz. Barthes bu kavramları fotoğrafla olan ilişkimizin yoğunluğuna ve niteliğine, bu ilişkinin karakterine yönelik saptamasında kullanır.

Genel itibarıyla, bakılan şey ile aramızdaki ilişkinin niteliğine gönderme yapan bu kavramlardan *punctum*, ayrıntılara nüfuz etmeyi ve bakan kişide iz bırakan bir yoğunluğu ifade eder. *Punctum*un ortaya çıkıp çıkmayacağını mümkün kılan şey bütünüyle görme ve duyma biçiminin niteliğidir.

Punctum esasında, Barthes’ın deyimiyle fotoğrafta “beni çeken ya da üzen bir ayrıntı”dır: “Onun biricik varlığının okumamı değiştirdiğini ve gözümde daha yüksek bir değerle belirtilmiş yeni bir fotoğrafa baktığımı hissedirim. Bu ayrıntı *punctum*’dur.”

Studium ise bir ortalamaı ifade eder. Biçimlendirilmiş, ezber bir bakışın ürünüdür: “En azından ilk anda ‘çalışma’ anlamına değilse de, bir şeye uygulama, insan için bir tat, genel, hevesli, ama tabii ki özel keskinliği olmayan bir tür kendini verme anlamına gelir *studium*”.

Bu açıdan *punctum*, tutkunun özel bir karşılığıdır, keskinliği ve etkinliği ile bir kendini vermedir.

Günümüzdeki yüzeysellik ve bayağılık ise ortalamanın ifadesi olarak *studium*’dur yani mevcut referanslarla, görme biçimleriyle yetinmektir.

Adını net koyalım: Ayrıntılardan yoksun bir bakış, sorumluluktan kaçır. Özel değildir, yaratıcı hiç değildir. Geriye ne bir iz bırakır ne bir hatıra. Bayağılığın genelleşmiş övgüleri, ayrıntıların hiç edilmesinden doğan suçluluğu azaltmaz. Herkes gibi yapıp üzölmek de son kertede ne bir şey yapmak ne de üzölmek anlamına gelir.

“Yüreğimdeki Canavar”

Cristina Comencini’nin *Yüreğimdeki Canavar* adlı romanında Franco ile iş görüşmesi gerçekleştirdiği yönetmen arasında konu suçluluk duygusuna gelir:

“Suçluluk duygusundan ölümden daha fazla korkuyoruz. Yunan trajedilerinde sanatçılar suçlarını yüklenirlerdi”.

“Kullan, at” deneyiminde ne suçluluk mümkündür ne de sorumluluk... Ortada bir kayıp varsa sorumlu ya da suçlu asla kişinin kendisi olmaz. Çünkü “kullan, at” deneyiminin kendisi, kişiye kendini temize çıkarma araçları da sunar.

Çünkü kendini temize çıkarma, her daim için “herkes gibi yapılan” ve bir referans kaynağı olan kolektifi gerektirir.

Ayrıntılar, konuşulmayanlarla hayatını sürdüren kolektifler için, aileden siyasete, özel bir ilişkiden yazılan bir yazıya, huzur bozucudur, keyif kaçırır.

Giderek artan bir şekilde ihtiyaç duyulan mutluluk pozlarının işlevi, ayrıntıların gömölme ayinine eşlik etmektir.

Kendinizi salt "ait hissetmek" istiyorsanız, ayrıntılarla pek işiniz yok demektir. Nasılsa "hakikati" bağırarak yapışkan ilişkiler setine sahipsinizdir. Görüp duymalarınız, yazıp çizmeleriniz, hissetmeleriniz için bu yeterlidir.

Oysa suçluluk, "kullan, at"larla zedelediğiniz o yüreğinizdedir.

Âşık bir insanla bilinçli bir yurttaşın ortak zemini ayrıntılara duyulan ilgidir.

Adem Yılmaz, "Ayrıntılar Sözlüğü: Bayağılıklar Ayininde Bir Dua"

<https://www.fikirtepedi.com/deneme/ayrintilar-sozlugu-bayagiliklar-ayininde-bir-dua/>

(Yayın Tarihi: 13 Mayıs 2024)